

นิเวศวิทยาการเมืองว่าด้วยการสร้างเขื่อนดอนสะโฮง แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว The Political Ecology of the Don Sahong Dam in Champasak Province, Lao People's Democratic Republic

สุพิชฌาย์ ปัญญา¹ / Supitcha Punya

บทคัดย่อ

ในปี ค.ศ. 2013 รัฐบาลลาวได้ประกาศโครงการเขื่อนดอนสะโฮง (Don Sahong Dam) ในบริเวณสี่พันดอน แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรองรับกับความต้องการบริโภคกระแสไฟฟ้าในบริเวณลาวใต้ ภายใต้โครงการหม้อไฟแห่งเอเชีย ดังที่ปรากฏในยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจของ สปป.ลาว ผลจากโครงการสร้างเขื่อนดอนสะโฮงได้นำไปสู่ทั้งกระแสการสนับสนุนและต่อต้านระหว่างรัฐบาลลาว ภาคประชาสังคม คณะกรรมาธิการแม่น้ำโขง และประเทศเพื่อนบ้าน ที่ต่างฝ่ายต่างมีข้อถกเถียงเกี่ยวกับความหมายของการพัฒนาที่แตกต่างกัน ซึ่งส่งผลให้เกิดการเคลื่อนไหวทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือการต่อสู้และการต่อรองเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของตนเองในท้ายที่สุด

คำสำคัญ: เขื่อนดอนสะโฮง รัฐบาลลาว สปป.ลาว นโยบายหม้อไฟแห่งเอเชีย นิเวศวิทยาการเมือง

Abstract

In November, 2013 the Lao government announced that the Don Sahong dam project in the area of the Four Thousand Islands would sell all the electricity produced to Electricite du Laos for domestic consumption amid rising demand for power in the southern part of Laos under the Battery of Asia policy. While this issue was criticized by civil society because of its impacts, the Lao government supported it, leading to a dispute involving the Lao government, civil society, the Mekong River Commission and

¹ อาจารย์ประจำสำนักวิชาการเมืองและการปกครอง คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

neighboring countries. Each group has a different definition of development in bargaining to achieve its goals regarding the dam.

Keywords: Don Sahong Dam, Lao government, Lao PDR, Battery of Asia policy, political ecology

บทนำ

ในปี ค.ศ. 2013 รัฐบาลได้ประกาศดำเนินการเขื่อนดอนสะโฮง (Don Sahong Dam) ในบริเวณสี่พันดอน แขวงจำปาสัก สปป.ลาว ภายหลังจากศึกษาความเป็นไปได้และผลกระทบถึง 7 ปี เขื่อนดอนสะโฮงถือเป็นเขื่อนแห่งที่ 2 ที่อยู่บนแม่น้ำโขง ถัดจากเขื่อนไซยะบูลี (Xayabouli Dam) ทั้ง 2 เขื่อนต่างได้รับกระแสการวิพากษ์วิจารณ์ต่อเนื่องจากภาคประชาสังคมและนานาชาติที่เล็งเห็นผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติอันเกิดจากการสร้างเขื่อนดังกล่าว แต่รัฐบาลลาวกลับไม่ให้ความสำคัญกับเสียงวิพากษ์วิจารณ์เหล่านี้และประกาศเดินหน้าโครงการสร้างเขื่อนไซยะบูลีในปี ค.ศ. 2013 ซึ่งปัจจุบันก่อสร้างเสร็จสิ้นไปแล้วกว่า 21% (ทรงฤทธิ์ โพนเงิน, 2014ก) โครงการสร้างเขื่อนบนแม่น้ำโขงของ สปป.ลาว เป็นผลมาจากนโยบายหม้อไฟแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (The Battery of South East Asia) ของรัฐบาลลาว ในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าส่งออกไปยังประเทศเพื่อนบ้านและตอบสนองต่อความต้องการบริโภคกระแสไฟฟ้าภายในประเทศ ภายหลังจากการประกาศโครงการก่อสร้างเขื่อนดอนสะโฮงได้นำไปสู่การต่อต้านจากภาคประชาสังคม ประกอบด้วย องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ นักวิชาชีพด้านการพัฒนาและสิ่งแวดล้อม รวมถึงประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณแม่น้ำโขงตอนล่าง โดยมีสาเหตุมาจากการประกาศดำเนินโครงการดังกล่าวโดยปราศจากการรับฟังความคิดเห็นของภาคประชาสังคม ประเทศเพื่อนบ้านและคณะกรรมการแม่น้ำโขง เนื่องจากรัฐบาลลาวอ้างว่า โครงการเขื่อนดอนสะโฮงนั้น เป็นขอบเขตอำนาจอธิปไตยภายในรัฐ รวมทั้งรัฐบาลลาวได้ตีความว่าเขื่อนดอนสะโฮงไม่ได้อยู่บนลำน้ำสายหลักของแม่น้ำโขงทั้งหมด เพียงแค่ใช้พื้นที่บนแม่น้ำโขงเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น

ดังนั้นบทความชิ้นนี้ จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอข้อถกเถียงในประเด็นเกี่ยวกับโครงการสร้างเขื่อนดอนสะโฮงที่นำไปสู่การต่อรองอำนาจระหว่างตัวแสดงต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบนแม่น้ำโขง ไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลลาว ภาคประชาสังคม คณะกรรมการแม่น้ำโขงและกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านที่จะได้รับผลกระทบจากเขื่อนดอนสะโฮง ภายใต้กรอบแนวคิดนิเวศวิทยาการเมือง (Political Ecology) ซึ่งเป็นแนวคิดหลักในการอธิบายความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างตัวแสดงเหล่านี้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาบนแม่น้ำโขง โดยวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิดวาทกรรม (Discourse) และขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่ (New Social Movement) ในการอธิบายนิยามความหมายและกระบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อให้ชุดความหมายของแต่ละกลุ่มได้รับการยอมรับ โดยบทความชิ้นนี้รวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการดังกล่าวในเว็บไซต์สื่อกระแสหลักของ สปป.ลาว และเว็บไซต์ของภาคประชาสังคมที่ต่อต้านการสร้างเขื่อนดอนสะโฮง ซึ่งในเบื้องต้นของบทความชิ้นนี้จะกล่าวถึงสาระสำคัญของแนวคิดนิเวศวิทยาการเมือง และข้อมูลทั่วไปของเขื่อนดอนสะโฮง เพื่ออธิบายถึงความสำคัญของบริเวณสีพันดอนต่อระบบนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อมในแม่น้ำโขง รวมถึงรายละเอียดของโครงการเขื่อนดังกล่าว

นิเวศวิทยาการเมืองว่าด้วยการสร้างเขื่อน

กระแสนฤษฎีการพัฒนาให้ทันสมัย (Modernization Theory) ถือเป็นกระแสที่ได้รับความนิยมอย่างยิ่งในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ภายใต้การครองอำนาจนำของสหรัฐอเมริกา ในช่วงเวลาดังกล่าวนักสังคมวิทยาและนักรัฐศาสตร์อเมริกันต่างมีความเชื่อเกี่ยวกับการเปลี่ยนผ่านจากสังคมแบบดั้งเดิมไปสู่สังคมสมัยใหม่ ผ่านการพัฒนาเศรษฐกิจและการทำให้เป็นอุตสาหกรรมแบบตะวันตกที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Leys, 1977: 9-10; Moore, 1963: 90-91) อย่างไรก็ตาม กระแสการพัฒนาให้ทันสมัยไม่ได้กล่าวถึงเพียงการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวเท่านั้น หากแต่ยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาการเมือง

(Political Development) ดังที่ ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2554) กล่าวถึงกระแสของการศึกษารัฐศาสตร์ในช่วงเวลาดังกล่าวได้มุ่งเน้นให้ประเทศโลกที่สามมีความทันสมัยอย่างตะวันตก เนื่องจากระบบเศรษฐกิจในประเทศโลกที่สามล่าหลังและไม่มีวันที่จะพัฒนาได้ หากยังไม่มีการพัฒนาทางการเมืองเสียก่อน ดังนั้น นักรัฐศาสตร์อเมริกันจึงมีความเชื่อมั่นว่าการพัฒนาเศรษฐกิจในรูปของการพัฒนาอุตสาหกรรมจะเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อมีระบบการเมืองที่มั่นคงและมีระบบบริหารที่มีประสิทธิภาพจะส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาประชาธิปไตยในที่สุด แต่แทนที่ประเทศโลกที่สามจะพัฒนาประเทศตามความคาดหวังของนักรัฐศาสตร์อเมริกัน แต่ในความเป็นจริงกลับพบว่า การพัฒนาให้ทันสมัยได้นำมาซึ่งปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาความไม่เท่าเทียมกันในสังคม ปัญหาสภาพแวดล้อมเป็นพิษ ปัญหาความยากจน ซึ่งปัญหาเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดการตั้งคำถามและการวิพากษ์ถึงความเหมาะสมของการพัฒนาให้ทันสมัยจากนักรัฐศาสตร์สายมาร์กซิสต์ใหม่ผู้ต่อต้านกระแสทฤษฎีการทำให้ทันสมัย อาทิ ทฤษฎีพึ่งพิง (Dependency Theory) ทฤษฎีระบบโลก (World-systems Theory) และทฤษฎีอื่นๆ ที่ว่าด้วยความด้อยพัฒนา

จากปัญหาที่เกิดจากการพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมได้นำไปสู่แนวคิดเรื่องของการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable development) อันเป็นผลต่อเนื่องจากรายงานการศึกษาการพัฒนาและสภาวะแวดล้อมของโลกในปี ค.ศ. 1987 หรือที่รู้จักในนาม Brundtland Report รายงานฉบับนี้ได้กล่าวถึงนิยามความหมายของการพัฒนาอย่างยั่งยืนไว้ว่าเป็น “การพัฒนาที่สามารถสนองต่อความต้องการของคนในรุ่นปัจจุบันโดยไม่กระทบกระเทือนต่อศักยภาพต่อการสนองความต้องการของคนในอนาคต” (จามะรี เชียงทอง, 2549: 97) และประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อมได้รับการหยิบยกขึ้นมาอีกครั้งในปี ค.ศ. 1992 ภายใต้การประชุม Earth Summit โดยในที่ประชุมได้ออกเอกสาร Agendas 21 ซึ่งเป็นข้อกำหนดกว้างๆ ถึงแนวทางการดูแลสิ่งแวดล้อมในศตวรรษที่ 21 เช่น ปัญหาสภาวะเรือนกระจก ปัญหาการรักษาความหลากหลายทางชีวภาพในป่าเขตร้อน จนนำไปสู่กระแสสิ่งแวดล้อมนิยมและแนวคิดต่างๆ ที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดการจัดการสิ่งแวดล้อม แนวคิดแบบนิเวศวิทยานิยม แนวคิดนิเวศวิทยาการเมือง

เป็นต้น ซึ่งในบทความชิ้นนี้ได้ใช้แนวคิดนิเวศวิทยาการเมือง (Political ecology) เป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิดวาทกรรม (Discourse) เพื่ออธิบายถึงการช่วงชิงความหมายของการพัฒนาระหว่างรัฐบาลลาวและภาคประชาสังคม รวมถึงตัวแสดงอื่นๆ ต่อประเด็นการสร้างเขื่อนดอนสะโฮง โดยมีประเด็นสิ่งแวดล้อม เป็นสาเหตุหลักที่นำไปสู่การช่วงชิงความหมายของตัวแสดงเหล่านี้ ที่นำไปสู่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจรูปแบบใหม่ของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในแม่น้ำโขง

หากกล่าวถึงสาระสำคัญของแนวคิดนิเวศวิทยาการเมือง พบว่า แนวคิดดังกล่าวให้ความสำคัญต่อความเชื่อมโยงของระบบการเมืองและระบบนิเวศน์ และการเมืองและเศรษฐกิจถือเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน โดยแนวคิดนี้มองไปที่โครงสร้างอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันในสังคมซึ่งส่งผลกระทบต่อ การเข้าถึงและการจัดการทรัพยากรและให้ความสำคัญแก่ประชาชนในระดับรากหญ้าในฐานะผู้กระทำทางสังคม ยิ่งไปกว่านั้น Bryant และ Bailey (2000) เสนอว่า หัวใจสำคัญของนิเวศวิทยาการเมือง คือ การยอมรับว่าการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อมเป็นส่วนหนึ่งของการกระจายทรัพยากรที่ไม่เท่าเทียมกันของตัวแสดงต่างๆ อันส่งผลต่อสมมติฐานที่ว่าการพัฒนาและปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่แยกออกจากกันไม่ได้ ที่สำคัญแนวคิดนิเวศวิทยาการเมืองได้สร้างข้อถกเถียงเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งเกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างตัวแสดงที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อมไม่เพียงแต่สร้างความมั่งคั่งและความยากจนเท่านั้น หากแต่ยังนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอำนาจของตัวแสดงในการควบคุมหรือต่อต้านตัวแสดงอื่นๆ ด้วยเหตุนี้แนวคิดนิเวศวิทยาการเมืองจึงให้ความสำคัญแก่โครงสร้างอำนาจที่ไม่เป็นธรรมทำให้เกิดการเข้าถึงทรัพยากรที่แตกต่างกัน และ การวิเคราะห์วาทกรรมเรื่องประเด็นความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และการพัฒนา โดยได้รับอิทธิพลมาจากแนวคิดวาทกรรมของ Michel Foucault ซึ่งวาทกรรมในงานชิ้นนี้หมายถึง ชุดของความรู้ ความหมายเกี่ยวกับการพัฒนาที่กลุ่มต่างๆ นำมาใช้ในการเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อให้ชุดความรู้ของตนได้รับการยอมรับ กล่าวคือ การที่รัฐใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับการพัฒนา เพื่ออ้างความเหนือกว่าของความรู้ของตนเมื่อเทียบกับความรู้ของชาวบ้าน ก่อให้

เกิดผลเชิงรูปธรรมในการเคลื่อนย้ายชาวบ้านออก ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ป่าสงวนหรือพื้นที่สร้างเขื่อน ดังนั้น นักนิเวศวิทยาการเมืองให้ความสำคัญต่อความหลากหลายของความเข้าใจปัญหาทรัพยากรมากกว่าจะมองว่าความรู้ที่ถูกต้องมีเพียงหนึ่งเดียว ด้วยเหตุนี้แนวคิดนิเวศวิทยาการเมืองมักจะถูกหยิบยืมมาใช้ในการอธิบายความขัดแย้งในการใช้และการเข้าถึงทรัพยากรในประเทศโลกที่ 3 ได้เป็นอย่างดี (จามะรี เชียงทอง, 2549: 107-109)

หากนำแนวคิดนิเวศวิทยาการเมืองวิเคราะห์ร่วมกับประเด็นการสร้างเขื่อนดอนสะโฮงพบว่า ทั้งฝ่ายรัฐบาลลาวและภาคประชาสังคมต่างมีชุดความหมายของการพัฒนาและความสัมพันธ์เชิงอำนาจในการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน ถ้าวิเคราะห์ตามโครงสร้างอำนาจจะพบว่า รัฐบาลลาวเป็นผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่าในการกำหนดนโยบายการพัฒนาในประเทศและการมีสิทธิครอบครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายใต้ขอบเขตอำนาจอธิปไตยของรัฐ ในขณะที่ประชาชนที่อยู่ริมแม่น้ำโขงกลับเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงที่เกิดจากการสร้างเขื่อนสะโฮง โดยเฉพาะปัญหาสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิต แต่กลับถูกละเลยจากรัฐบาลลาวในการแสดงความคิดเห็นที่เกี่ยวกับการสร้างเขื่อน ด้วยเหตุนี้จึงนำไปสู่การรวมกลุ่มกันเพื่อต่อต้านการสร้างเขื่อนเป็นการรวมกลุ่มขบวนการทางสังคมใหม่ (New Social Movement) เพราะขบวนการเหล่านี้มีได้เรียกร้องเกี่ยวกับผลประโยชน์เฉพาะ แต่ขบวนการทางสังคมเหล่านี้พยายามสร้างกติกากฎหรือชุดกฎเกณฑ์ในการดำรงชีวิตรูปแบบใหม่ จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงค่านิยมและการพัฒนาวิถีชีวิตทางเลือกใหม่ๆ (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552: 136-137) ซึ่งในการเคลื่อนไหวของขบวนการทางสังคมใหม่เกี่ยวกับเขื่อนดอนสะโฮง ได้หยิบยกเรื่องสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตของประชาชนในการเคลื่อนไหวทางการเมือง จึงก่อให้เกิดโครงสร้างอำนาจรูปแบบใหม่ที่รัฐบาลลาวไม่ได้เป็นเพียงแค่ตัวแสดงหนึ่งเดียวอีกต่อไป

ข้อมูลทั่วไปของเขื่อนดอนสะโฮง แขวงจำปาสัก สปป.ลาว

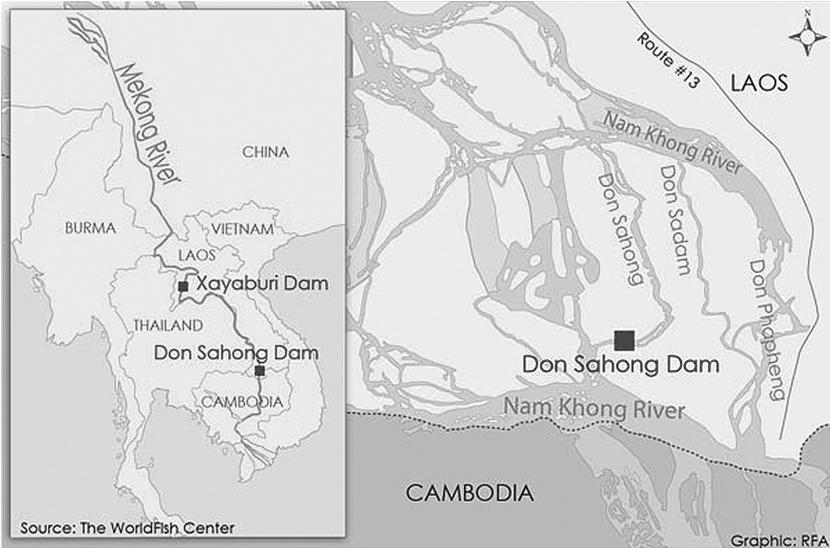
แม่น้ำโขง ถือเป็นแม่น้ำขนาดใหญ่ที่ไหลผ่านระหว่าง 6 ประเทศ ได้แก่ จีน สปป.ลาว เมียนมาร์ ไทย กัมพูชา และเวียดนาม ที่สำคัญแม่น้ำโขงยังเต็มไปด้วย

ความหลากหลายทางนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายของสังคม และวัฒนธรรมของผู้คนที่อาศัยอยู่ริมสองฝั่งโขง อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากการก่อตั้งโครงการความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ได้นำไปสู่การพัฒนาให้ทันสมัยบนแม่น้ำโขงเพื่อตอบสนองต่อการอุปโภคบริโภคมากกว่าการพัฒนาอย่างยั่งยืน เช่น การสร้างเขื่อนบนแม่น้ำโขงในจีนที่ปิดกั้นเส้นทางน้ำของแม่น้ำโขงและส่งผลกระทบต่อประเทศที่อยู่บริเวณแม่น้ำโขงตอนล่าง รวมทั้งการขยายตัวของจำนวนดินตะกอนและเนินทรายในแม่น้ำโขง ที่เป็นอุปสรรคต่อการวางไข่และการเพาะพันธุ์ปลาในแม่น้ำโขง เนื่องจากดินตะกอนทำให้การแทรกซึมของแสงแดดลดลงและส่งผลกระทบต่อเจริญเติบโตของพืชน้ำตื้นต่างๆ ส่วนสาเหตุสำคัญที่ส่งผลให้พัฒนาทันสมัยได้รับความนิยมนบนแม่น้ำโขง กล่าวคือ ปัจจุบันประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงเป็นสังคมเปลี่ยนผ่าน (Transitional Societies) ที่มีกระบวนการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ท่ามกลางกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วนี้ ได้ส่งผลให้การจัดการทรัพยากรมีลักษณะรวมศูนย์อำนาจมากยิ่งขึ้น เพื่อแย่งชิงटकตวงทรัพยากร ทั้งในแง่ของการสร้างเขื่อนเหมืองแร่ และไรขนาดใหญ่ (ยศ สันตสมบัติและคณะ, 2557: 4) ดังจะเห็นได้จากการตัดสินใจประกาศเดินหน้าการสร้างเขื่อนดอนสะโฮงจากรัฐบาลลาว ที่ถือเป็นการใช้อำนาจอธิปไตยของรัฐในการกำหนดนโยบายการพัฒนาประเทศโดยปราศจากการรับฟังความคิดเห็นจากคณะกรรมการแม่น้ำโขง ประเทศเพื่อนบ้าน รวมถึงเสียงวิพากษ์วิจารณ์ของภาคประชาสังคม

เขื่อนดอนสะโฮง (Don Sahong Dam) เป็นอีกหนึ่งเขื่อนที่จะก่อสร้างบนแม่น้ำโขง ในบริเวณสี่พันดอนที่ตั้งอยู่บริเวณแขวงจำปาสัก สปป.ลาว บริเวณสี่พันดอนได้รับการขนานนามว่าเป็นแหล่งนิเวศวิทยาที่มีความอุดมสมบูรณ์ที่หล่อเลี้ยงวิถีชีวิตของผู้คนที่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำโขงตอนล่าง ดังเช่นในกัมพูชา จำนวนปลาในโตนเลสาบ (Tonle Sap) ขึ้นอยู่กับการอพยพของปลาในสี่พันดอนในช่วงหน้าแล้ง เพราะสี่พันดอนมีความสำคัญในฐานะที่เป็นเส้นทางอพยพของปลานานาชนิดและเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของปลาโลมาอิรวดี ที่เป็นปลาโลมาน้ำจืดที่สามารถพบเห็นได้ในแม่น้ำโขงเท่านั้น ยิ่งไปกว่านั้นประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณสี่พันดอนต่างพึ่งพิง

แม่น้ำโขงในฐานะที่เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถเลี้ยงชีพและเป็นแหล่งรายได้อีก โดยวิธีการผลิตขึ้นอยู่กับฤดูกาลและปริมาณน้ำในแม่น้ำโขง ด้วยเหตุนี้อาชีพการประมงจึงถือเป็นรายได้หลักและเป็นแหล่งวัตถุดิบอาหารที่สำคัญจนนำไปสู่การคิดค้นและพัฒนาเทคนิคการประมงใหม่ๆ และสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ในบริเวณสี่พันดอนมีฮูสะโฮง (Hou Sahong) อันเป็นที่รู้จักจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าวว่าเป็นเส้นทางสำคัญสำหรับการอพยพของปลาชนิดต่างๆ เพราะมีขนาดที่เหมาะสมที่ทำให้ปลาชนิดต่างๆ สามารถอพยพได้อย่างราบรื่น จนประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าวได้กล่าวว่า “หากฮูสะโฮงถูกกั้น ประชาชนที่อาศัยอยู่เวียงจันทน์ก็จะไม่มีปลาเพียงพอต่อการบริโภค” (International Union for Conservation of Nature, 2009)

แม้ว่าฮูสะโฮงมีความสำคัญต่อระบบนิเวศวิทยาในแม่น้ำโขง แต่รัฐบาลลาวยังคงประกาศโครงการสร้างเขื่อนดอนสะโฮงซึ่งก่อดังปิดเส้นทางบริเวณฮูสะโฮง ดังที่ปรากฏในภาพที่ 1 โดยโครงการดังกล่าว เริ่มต้นตั้งแต่เดือนมีนาคม ค.ศ. 2006 ในช่วงเวลานั้นรัฐบาลลาวได้ทำบันทึกความเข้าใจกับบริษัท Mega First Cooperation Berhad หรือ MFCB ซึ่งเป็นบริษัทสัญชาติมาเลเซียในการศึกษาความเป็นไปได้ของการสร้างเขื่อนบนแม่น้ำโขง ซึ่งเขื่อนดอนสะโฮงจะมีความสูงประมาณ 30-32 เมตร สามารถผลิตกระแสไฟฟ้าได้ประมาณ 240-360 เมกะวัตต์ วัตถุประสงค์หลักของการสร้างเขื่อนดอนสะโฮงคือ การตอบสนองต่อความต้องการบริโภคไฟฟ้าในบริเวณลาวใต้ รวมถึงยังสามารถส่งออกกระแสไฟฟ้าไปยังประเทศไทยและกัมพูชา ตามนโยบายหม้อไฟแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Battery of South East Asia) ที่ถูกรับไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ-สังคมแห่งชาติ 5 ปี ครั้งที่ 7 (2010-2015) (Ministry of Planning and Investment: 2011) เพราะ สปป.ลาว ยังคงเป็นประเทศด้อยพัฒนาที่ยังขาดแคลนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ระบบสาธารณสุขปลอดภัยและคุณภาพชีวิต ดังนั้น รัฐบาลลาวจึงคาดหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการสร้างเขื่อนใน สปป.ลาว นั้น จะสามารถนำรายได้จากการขายกระแสไฟฟ้าให้แก่ประเทศเพื่อนบ้านมาใช้ในการพัฒนาประเทศ

ภาพที่ 1 แผนภาพแสดงเส้นทางไหลผ่านของแม่น้ำโขงตอนล่างและโครงการสร้างเขื่อนดอนสะโฮง
ที่มา : Radio Free Asia (2013)

ในปี ค.ศ. 2013 ทางบริษัท MFCB ได้ประกาศเตรียมการสร้างเขื่อนดังกล่าวภายหลังจากศึกษาผลกระทบมาเป็นระยะเวลา 7 ปี โดยผู้จัดการด้านสิ่งแวดล้อมของเขื่อนดอนสะโฮงได้อธิบายถึงรูปแบบการก่อสร้างเขื่อนที่สามารถสร้างประสิทธิภาพสูงสุดและไม่ก่อให้เกิดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเส้นทางอพยพของปลาในแม่น้ำโขง เนื่องจากโครงการเขื่อนดอนสะโฮงนั้น ไม่ได้อยู่บนเส้นทางแม่น้ำโขงสายหลัก หากแต่ใช้พื้นที่เพียง 15% ของจำนวนแม่น้ำโขงทั้งหมดเท่านั้น (Somsak Phongkhaio, 2013) ดังนั้นรัฐบาลลาวจึงประกาศเดินหน้าโครงการดังกล่าว โดยมีได้ปรึกษาหารือคณะกรรมการแม่น้ำโขง ประชาชนที่จะได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อน และประเทศเพื่อนบ้าน อย่างกัมพูชา ไทย และเวียดนาม จึงนำไปสู่การตื่นตัวของภาคประชาสังคมที่เล็งเห็นถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นจากเขื่อนดอนสะโฮง เช่นเดียวกับผลกระทบด้านวิถีชีวิตของประชาชนริมฝั่งโขง เพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลลาวยุติโครงการดังกล่าว

การตื่นตัวของภาคประชาสังคมและนานาชาติต่อโครงการเชื่อมดอนสะโฮง

เมื่อรัฐบาลลาวประกาศเดินหน้าโครงการเชื่อมดอนสะโฮง ซึ่งเป็นเขื่อนบนแม่น้ำโขงลำดับที่ 2 ของ สปป.ลาว ได้นำไปสู่การตื่นตัวของภาคประชาสังคมที่ประกอบด้วย องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ นักวิชาชีพด้านการพัฒนา และประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงและนานาชาติ กลุ่มเหล่านี้ต่างเล็งเห็นถึงผลกระทบด้านลบที่จะเกิดขึ้นกับระบบนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อมจากการสร้างเขื่อน จนนำไปสู่การเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อยุติโครงการเขื่อนบนแม่น้ำโขง จากข้อมูลขององค์กรแม่น้ำสากลและสมาพันธ์แม่น้ำแห่งกัมพูชา (2014) ที่ประเมินผลกระทบด้านลบที่จะเกิดภายหลังจากที่เขื่อนดอนสะโฮงก่อสร้างเสร็จสิ้นพบว่า หากเขื่อนดอนสะโฮงก่อสร้างเสร็จสิ้นแล้วจะส่งผลกระทบต่อด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนที่พึ่งพิงแม่น้ำโขงในการหาเลี้ยงชีพ เนื่องจากในบริเวณสี่พันดอนมีพื้นที่ปลาเป็นจำนวนกว่า 205 ชนิด หากโครงการเขื่อนดอนสะโฮงขวางกั้นแม่น้ำโขงทั้งหมด ก็จะนำไปสู่ปัญหาเส้นทางการอพยพของปลาตลอดทั้งปี และจะส่งผลกระทบต่อชาวประมงที่ทำมาหากินในบริเวณแม่น้ำโขงตอนล่าง นอกจากนี้แล้วยังส่งผลกระทบต่อปลาโลมาอิรวดี ที่ถือว่าเป็นปลาโลมาน้ำจืดที่พบเห็นได้เพียงที่แม่น้ำโขงตอนล่างเท่านั้น เช่นเดียวกับรายงานวิจัยของ Ryan (2014) ที่เกี่ยวกับผลกระทบจากเขื่อนดอนสะโฮงที่มีต่อปลาโลมาอิรวดีได้แสดงให้เห็นว่า การขุดเจาะเพื่อก่อสร้างเขื่อนนั้น จะส่งเสียงดังรบกวนปลาโลมาอิรวดีและอาจส่งผลเสียหายต่อระบบประสาทของปลาโลมาอิรวดีจนทำให้ไม่สามารถหาอาหารตามปกติ เช่นเดียวกับหลักฐานทางวิทยาศาสตร์อื่นๆ ที่พบว่า เขื่อนจะปิดกั้นเส้นทางการอพยพของปลารวมทั้งหยุดยั้งการไหลของตะกอนในแม่น้ำโขงซึ่งมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการภาคเกษตรกรรม ดังนั้น การสร้างเขื่อนดอนสะโฮงจึงส่งผลกระทบด้านลบกับสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อีกทั้งยังส่งผลให้ความหลากหลายทางชีวภาพของแม่น้ำโขงลดลง นอกจากผลกระทบด้านลบที่กล่าวถึงข้างต้นแล้ว ภาคประชาสังคมยังมีความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า

การสร้างเขื่อนในบริเวณแม่น้ำโขงตอนล่างนั้น เป็นการผลักดันโดยปราศจากการศึกษาผลกระทบข้ามพรมแดนอย่างพอเพียง รวมถึงไม่มีการปรึกษาหารือร่วมกับประชาชนในพื้นที่และภูมิภาค ประเทศเพื่อนบ้าน และคณะกรรมการแม่น้ำโขง

ด้วยเหตุนี้จึงนำไปสู่กระบวนการต่อรองเชิงอำนาจในประเด็นสิ่งแวดล้อมของภาคประชาสังคมผ่านการเคลื่อนไหวทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ เพื่อสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐกับประชาชนรูปแบบใหม่ ไม่ว่าจะเป็นการส่งจดหมายเปิดผนึกถึงรัฐบาลลาว คณะกรรมการแม่น้ำโขงและรัฐบาลของประเทศสมาชิกในโครงการความร่วมมืออนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง เพื่อพิจารณาผลกระทบของการสร้างเขื่อนดอนสะโฮงอีกครั้ง เนื่องจากทั้ง 2 ภาคส่วนต่างเป็นตัวแสดงที่มีบทบาทอย่างยิ่งต่อการพัฒนาบนแม่น้ำโขง รวมทั้งมีอำนาจในการตัดสินใจดำเนินนโยบายต่างๆ ที่เกี่ยวกับแม่น้ำโขงและสามารถกดดันรัฐบาลลาวให้ยุติการสร้างเขื่อนบนแม่น้ำโขง ยิ่งไปกว่านั้นภาคประชาสังคมยังได้จัดการประชุมนานาชาติระดับภูมิภาคในประเด็น “เขื่อนดอนสะโฮงในลาว: ความคิดเห็นของกัมพูชา ไทยและเวียดนาม” ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 2014 และออกแถลงการณ์ “หยุดเขื่อนบนแม่น้ำโขงสายหลัก – หยุดการลงทุนทั้งหมด” เพื่อประกาศเจตจำนงของภาคประชาสังคมในฐานะผู้ต่อต้านโครงการเขื่อนดอนสะโฮง แถลงการณ์ดังกล่าวสามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า “ภาคประชาสังคมเรียกร้องไม่ให้มีการลงทุนใดๆ ในโครงการเขื่อนทั้งหมดในแม่น้ำโขง ให้ทุกธนาคารหยุดให้กู้เพื่อสร้างเขื่อนในแม่น้ำโขงทั้งหมดและให้รัฐบาลของประเทศแม่น้ำโขงตระหนักถึงผลกระทบและความเดือดร้อนของประชาชน รวมถึงเคารพสิทธิของพวกเขาในการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ รัฐบาลของประเทศแม่น้ำโขงจะต้องใช้ความพยายามทั้งหมด ในการให้การก่อสร้างเขื่อนบนแม่น้ำโขงสายหลักยุติลงทันทีและทำให้แน่ใจได้ว่า จะไม่มีการทำข้อตกลงใดๆ อีกในอนาคต และสร้างเขื่อนบนแม่น้ำโขงอีกต่อไป ในท้ายที่สุด ในขณะที่สัญญาสัมปทานของเขื่อนดอนสะโฮงยังไม่ได้รับการลงนามและยังไม่มีการใดที่ประกาศต่อสาธารณะว่าจะให้เงินกู้สำหรับโครงการนี้ เราขอเรียกร้องให้ไม่มีการลงทุนใดๆ สำหรับโครงการที่เต็มไปด้วยความเสี่ยงนี้โดยเด็ดขาด” (ไม่ปรากฏชื่อผู้เขียน, 2014)

จากกระแสต่อต้านจากภาคประชาสังคมได้ส่งผลต่อบทบาทของ คณะกรรมาธิการแม่น้ำโขง (Mekong River Commission: MRC) ที่กลับมาพิจารณา การสร้างเขื่อนอีกครั้ง ในฐานะที่คณะกรรมาธิการแม่น้ำโขงเป็นองค์กรที่ส่งเสริมและ ประสานงานด้านการจัดการและพัฒนาแหล่งน้ำ และทรัพยากรแบบยั่งยืน เพื่อผลประโยชน์ร่วมกันของประเทศสมาชิก ได้แก่ สปป.ลาว ไทย เวียดนาม และ กัมพูชา รวมถึงการจัดการข้อมูลข่าวสารวิทยาศาสตร์และให้คำแนะนำด้านนโยบาย (คณะกรรมาธิการแม่น้ำโขง, ม.ป.ป.) แรกเริ่มคณะกรรมาธิการแม่น้ำโขง อ้างว่า รัฐบาลลาวได้แจ้งให้คณะกรรมาธิการแม่น้ำโขงทราบภายใต้ระเบียบปฏิบัติเรื่อง การแจ้ง การปรึกษาหารือล่วงหน้าและข้อตกลง (Procedures for Notification, Prior Consultation and Agreement: PNPCA) ตามข้อตกลงแม่น้ำโขง ค.ศ. 1995 (สมาคมแม่น้ำเพื่อชีวิต, 2014) ถือเป็นเพียงการ “แจ้งเพื่อทราบ” เท่านั้นว่าจะดำเนินการ ก่อสร้างเขื่อนดอนสะโฮงภายในปี ค.ศ. 2013 และอ้างว่าพื้นที่ของเขื่อนดอนสะโฮงเป็น ขอบเขตอำนาจอธิปไตยของ สปป.ลาว และใช้พื้นที่แม่น้ำโขงเพียง 15% เท่านั้น รัฐบาลลาวจึงไม่ได้ขอคำแนะนำจากคณะกรรมาธิการแม่น้ำโขงและประเทศสมาชิก เกี่ยวกับโครงการเขื่อนดอนสะโฮง แต่ภายหลังที่มีการหยิบยกประเด็นปัญหา สิ่งแวดล้อมที่จะเกิดจากเขื่อนดอนสะโฮงสู่เวทีสาธารณะ ได้ส่งผลให้กรรมาธิการ แม่น้ำโขงจัดการประชุมวาระพิเศษที่นครหลวงเวียงจันทน์ ในปี ค.ศ. 2014 โดยมี มติตกลงให้นำเสนอโครงการเขื่อนดอนสะโฮงเข้าสู่การพิจารณาอีกครั้งในการประชุม ระดับรัฐมนตรีของ 4 ประเทศสมาชิกในคณะกรรมาธิการแม่น้ำโขง โดยสาเหตุที่ต้อง มีการประชุมหรือเกี่ยวกับเขื่อนดอนสะโฮงเพิ่มเติมอีกครั้ง เนื่องด้วยการประชุม ในวาระพิเศษนี้ ยังมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันเกี่ยวกับการบังคับใช้ข้อตกลงว่าด้วย การใช้ประโยชน์จากแม่น้ำโขงที่มีต่อโครงการเขื่อนดอนสะโฮง ทั้งนี้ผู้แทนของรัฐบาล กัมพูชาและเวียดนาม เห็นว่ารัฐบาลลาวจะต้องนำเสนอโครงการเขื่อนดอนสะโฮง เข้าสู่กระบวนการปรึกษาหารือของคณะกรรมาธิการแม่น้ำโขง ก่อนที่จะมีการ ก่อสร้าง เนื่องจากเป็นโครงการที่อยู่บนแม่น้ำโขงที่เป็นแม่น้ำนานาชาติของ ทั้ง 6 ประเทศและการสร้างเขื่อนจะส่งผลกระทบต่อประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณ แม่น้ำโขงตอนล่างอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (ทรงฤทธิ์ โพนเงิน, 2014ข)

ด้วยเหตุนี้รัฐบาลกัมพูชา เวียดนาม และไทย จึงแสดงท่าทีที่กีดกันให้รัฐบาลลาวพิจารณาเรื่องการสร้างเขื่อนดอนสะโฮงอีกครั้ง ภายหลังจากการสำรวจเส้นทางอพยพของปลาร่วมกับรัฐบาลลาวแล้วพบว่า บางเส้นทางไม่มีความน่าเชื่อถือ รัฐบาลลาวควรจะทำการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับโครงการเขื่อนดอนสะโฮง ถึงแม้ว่ารัฐบาลลาวจะออกมายืนยันว่าเขื่อนดอนสะโฮงนั้นใช้พื้นที่เพียงส่วนหนึ่งของแม่น้ำโขงเท่านั้น แต่รัฐบาลกัมพูชาเกรงว่าการสร้างเขื่อนดังกล่าวจะนำมาซึ่งความเสียหายต่อโดนเลสาบ (Tonle sap) ในฐานะที่เป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของชาวกัมพูชา จึงทำให้ชาวกัมพูชาบางส่วนที่อาศัยอยู่บริเวณโดนเลสาบออกมาเรียกร้องต่อรัฐบาลกัมพูชาให้ออกมาแสดงจุดยืนต่อต้านเขื่อนดอนสะโฮง เช่นเดียวกับไทยและเวียดนามที่ออกมาเรียกร้องให้รัฐบาลลาวยุติโครงการสร้างเขื่อนดังกล่าว กระแสการกีดกันของกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านปรากฏอย่างชัดเจนในการประชุมระดับรัฐมนตรีของคณะกรรมการแม่น้ำโขงเมื่อเดือนเมษายน ค.ศ. 2014 รัฐบาลเวียดนามและกัมพูชาร่วมกันกดดันให้รัฐบาลลาวทำการศึกษาอย่างรอบด้านในการป้องกันผลกระทบ รวมถึงควรนำเสนอแผนการศึกษาโครงการสร้างเขื่อนเข้าสู่การพิจารณาร่วมกันระหว่างภาคีในข้อตกลงของคณะกรรมการแม่น้ำโขง ว่าด้วยการใช้ประโยชน์จากแม่น้ำโขง ซึ่งหมายความว่ารัฐบาลลาวและกลุ่มลงทุนในโครงการเขื่อนดอนสะโฮงจะต้องทำการศึกษาปัญหาผลกระทบในทุกๆ ด้าน จนกว่าจะเป็นที่ยอมรับของประเทศสมาชิก (ทรงฤทธิ์ โพนเงิน, 2014ค, 2014ง)

จากการตื่นตัวของภาคประชาสังคม ที่นำไปสู่การเคลื่อนไหวทางการเมืองหลากหลายรูปแบบ เพื่อกีดกันให้รัฐบาลลาวยุติโครงการเขื่อนดอนสะโฮง โดยภาคประชาสังคมได้ใช้ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนเป็นสาเหตุหลักในการช่วงชิงความหมายของการพัฒนาจากรัฐบาลลาว รวมทั้งการผลักดันสู่เวทีสาธารณะเพื่อให้ข้อเรียกร้องของตนได้รับการยอมรับจากตัวแสดงที่มีอำนาจมากพอที่จะกดดันรัฐบาลลาว อย่างคณะกรรมการแม่น้ำโขงและรัฐบาลของไทย กัมพูชา และเวียดนาม ดังนั้น การเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมได้ส่งผลให้ตัวแสดงเหล่านี้หันมาทบทวนประเด็นการสร้างเขื่อนดอนสะโฮงอีกครั้ง และนำไปสู่การกดดันให้รัฐบาลลาวศึกษาผลกระทบอย่างละเอียด อย่างไรก็ตาม ใดๆก็ดี จากกระแส

กตตันรอบด้านจึงส่งผลให้รัฐบาลลาวพยายามสร้างนิยามการพัฒนาชุดใหม่ในประเด็นสิ่งแวดล้อมเพื่อสร้างความชอบธรรมและความเชื่อมั่นในด้านความปลอดภัยและความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการสร้างเขื่อนดอนสะโฮง

การสนับสนุนของรัฐบาลลาวภายใต้นโยบายหม้อไฟแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ปัจจุบันเขื่อนใน สปป.ลาว กว่า 23 แห่ง ได้ถูกสร้างเป็นที่เรียบร้อย และยังมีอีก 10 แห่งอยู่ในระหว่างการก่อสร้าง รวมทั้งเขื่อนดอนสะโฮงและเขื่อนไซยะบูลี ทั้ง 2 เขื่อนต่างได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางจากภาคประชาสังคมและนานาชาติประเทศ เนื่องจากเขื่อนทั้ง 2 แห่งก่อตั้งอยู่บริเวณแม่น้ำโขงสายหลักที่เป็นแม่น้ำนานาชาติระหว่าง 6 ประเทศ และมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของผู้คนที่อาศัยอยู่บนสายน้ำแห่งนี้ โดย สปป.ลาว เป็นประเทศที่ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ริมฝั่งโขงและทรัพยากรจากแม่น้ำโขงเป็นจำนวนมาก (Diokno and Nyugen, 2006: 72) ดังนั้น แม่น้ำโขงจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของ สปป.ลาว รวมถึงการส่งออกกระแสไฟฟ้าที่กลายเป็นอีกหนึ่งรายได้หลักของ สปป.ลาว จากข้อมูลในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พบว่า ระหว่างปี ค.ศ. 2006-2010 ค่าเฉลี่ยของการผลิตกระแสไฟฟ้าของ สปป.ลาว เพิ่มขึ้น 22.12% ตามราคาท้องตลาด ซึ่งครอบคลุม 3% ของ GDP และบรรลุ 97% ตามแผนเป้าหมาย ในแต่ละปีการผลิตกระแสไฟฟ้าเพิ่มขึ้น 9.3% โดยภาคส่วนของกระแสไฟฟ้าแบ่งเป็น 15% ของการผลิตภาคอุตสาหกรรมทั้งหมด (Ministry of Planning and Investment, 2011)

ส่วนเขื่อนดอนสะโฮง ถือเป็นอีกหนึ่งโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ โดยรัฐบาลลาวได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของเขื่อนดังกล่าวในฐานะที่เป็นแหล่งพลังงานไฟฟ้าในการตอบสนองความต้องการบริโภคไฟฟ้าในบริเวณลาวใต้ รวมถึงแหล่งรายได้ทางเศรษฐกิจจากการนำกระแสไฟฟ้าไปขายยังประเทศเพื่อนบ้าน ดังที่รัฐบาลลาวได้ระบุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ-สังคมแห่งชาติ 5 ปี ครั้งที่ 7 ค.ศ. 2010-2015

ให้มีการส่งเสริมการสร้างเขื่อนพลังงานไฟฟ้าภายในประเทศ เช่นเดียวกับ การท่องเที่ยว เหมือนแร่ และการลงทุนจากต่างประเทศ กล่าวคือ รัฐบาลลาว เล็งเห็นถึงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่จะได้รับการสร้างเขื่อนไปใช้ในการ พัฒนาประเทศ เพื่อให้หลุดพ้นจากสภาวะด้อยพัฒนา อันเป็นเป้าหมายหลักของ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของ สปป.ลาว คือ การพัฒนาระยะยาวตาม ยุทธศาสตร์การจัดความยากจนและหลุดพ้นจากสภาวะด้อยพัฒนา ก่อนปี ค.ศ. 2020 ด้วยเหตุนี้รัฐบาลลาวจึงมุ่งเน้นการพัฒนาให้ทันสมัยกับการพัฒนาอุตสาหกรรมเป็น ลำดับสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ดังที่จะเห็นได้จากยุทธศาสตร์ ในการประชุมรัฐบาลลาวครั้งที่ 7 ปี ค.ศ. 2000 คือ *"การต่อสู้กับความยากจนผ่าน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาชนบทและการมีส่วนร่วมของประชาชน"* (Fighting Poverty Through Human Resource Development, Rural Development and People's Participation) (Lao People's Democratic Republic n.d.: 1) ดังนั้น ความต้องการหลุดพ้นจากสภาวะด้อยพัฒนาและการจัดความยากจนภายในประเทศ ถือเป็นปัจจัยผลักดันของรัฐบาลลาวในการส่งเสริมโครงการเขื่อนดอนสะโฮง ที่ส่งผล ให้รูปแบบของการพัฒนาใน สปป.ลาว มีมิติของการพัฒนาให้ทันสมัยที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของแม่น้ำโขงและนำไปสู่การต่อต้านของภาคประชาสังคมในท้ายที่สุด

อย่างไรก็ตาม การต่อต้านจากภาคประชาสังคม รวมถึงการกดดันจาก รัฐบาลเวียดนามและกัมพูชา และคณะกรรมการแม่น้ำโขง ได้ส่งผลให้รัฐบาลลาว ต้องออกมาแถลงการณ์เกี่ยวกับรายละเอียดของเขื่อนดอนสะโฮงเพิ่มเติม เพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ภาคประชาสังคมว่า เขื่อนดอนสะโฮงนั้นไม่ได้ส่งผลกระทบต่อ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงพลังงานและบ่อแร่แห่ง สปป.ลาว ในฐานะตัวแทนของรัฐบาลลาวในการดูแลและรับผิดชอบการสร้างเขื่อนดอนสะโฮง ซึ่งผู้แทนของกระทรวงดังกล่าวได้ออกมาประกาศว่า เขื่อนดอนสะโฮงนั้น ใช้น้ำที่ แม่น้ำโขงเพียง 15% เท่านั้น ยิ่งไปกว่านั้นรัฐบาลลาวยังสร้างความเชื่อมั่นผ่านการ จัดทำเผยแพร่รายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยบริษัทที่ปรึกษาแห่งชาติลาว (Lao National Consulting Company, 2013) ได้รายงานว่าผลกระทบด้านวิถีชีวิต ของประชาชนนั้น จะมีเพียงแค่ 11 ครัวเรือนที่ต้องย้ายออกจากพื้นที่ ซึ่งรัฐบาลลาว

ได้สร้างแผนรองรับกับการเคลื่อนย้ายพื้นที่เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ส่วนการอพยพของปลา พบว่ายังมีช่องทางอื่นๆ ที่เหมาะแก่การอพยพของปลา สำหรับผลกระทบเกี่ยวกับปลาโลมาอิรวดีนั้น พบว่า ปกติปลาโลมาอิรวดีนั้นมีความรู้สึกไวต่อตะกอนอยู่แล้ว และในแม่น้ำโขงเองก็มีตะกอนเป็นจำนวนมาก ทว่าทางรัฐบาลลาว รวมถึงผู้เชี่ยวชาญต่างพยายามแก้ไขปัญหาดินตะกอนในแม่น้ำโขงให้ลดลง

ยิ่งไปกว่านั้นรัฐบาลลาวได้ปฏิญญาว่าจะสร้างเขื่อนด้วยความรับผิดชอบ ด้วยการออกแบบเขื่อนดอนสะโฮงให้เป็นมิตรแก่สิ่งแวดล้อม รวมทั้งเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็นของภาคประชาสังคมในการออกแบบเขื่อนขั้นตอนสุดท้าย และทางรัฐบาลลาวมั่นใจว่าโครงการดังกล่าวไม่ส่งผลกระทบต่อแม่น้ำโขงตอนล่าง รวมถึงผู้คนที่อาศัยอยู่บนต้นน้ำอีกด้วย ดังนั้นรัฐบาลลาวจึงมีการเชิญชวนให้มีการเข้าเยี่ยมชมโครงการดังกล่าว พร้อมทั้งแสดงให้เห็นถึงข้อมูลเกี่ยวกับเส้นทางอพยพของปลาในแม่น้ำโขงว่าในบริเวณฮูสะโฮงนั้น ยังมีเส้นทางอพยพอื่นๆ ได้แก่ ฮูสะคำ และฮูซ่างเผือก โดยเส้นทางเหล่านี้เป็นเส้นทางที่ปลาใช้อพยพตามปกติตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ที่สำคัญรัฐบาลลาวยังออกมายืนยันว่าตนเองได้ศึกษารายละเอียดของโครงการเขื่อนดอนสะโฮงเป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็น ด้านวิศวกรรม ความเป็นไปได้ของโครงการ ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม และให้คำมั่นว่าเขื่อนดอนสะโฮงจะไม่ส่งผลกระทบต่อธรรมชาติและสัตว์น้ำอย่างแน่นอน (Ekaphone Phouthonesy, 2014a; Vientiane Times, 2014a)

ระหว่างที่เขื่อนดอนสะโฮงยังคงได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อยู่นั้น รัฐบาลลาวยังคงมอบหมายให้กระทรวงพลังงานและบ่อแร่ติดตามการพัฒนาของเขื่อนดอนสะโฮง ในบริเวณฮูสะโฮง รวมถึงให้งบประมาณสนับสนุนแก่ผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศในการประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมต่อไป โดยมุ่งเน้นไปที่เส้นทางอพยพของปลา รวมถึงการปรับปรุงประสิทธิภาพของการประมงให้มีความยั่งยืน อีกทั้งรัฐบาลลาวยังมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับโครงการเขื่อนดอนสะโฮง ซึ่งมีกระทรวงพลังงานและบ่อแร่เป็นผู้รับผิดชอบในการจัดอบรมปฏิบัติการ เพื่ออธิบายโครงการเขื่อนดอนสะโฮงและสิ่งที่รัฐบาลลาวเตรียมพร้อมเพื่อจะแก้ไขปัญหาที่เกิดจากเขื่อนแห่งนี้ โดยมีตัวแทนจากคณะกรรมการแม่น้ำโขงและองค์กรพัฒนาเอกชน และ

รัฐบาลของประเทศเพื่อนบ้านเข้าร่วมการประชุมครั้งนี้ ในการอบรมนี้ได้มีการรับฟังความคิดเห็นจากนักสิ่งแวดล้อมในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของการออกแบบเขื่อนดอนสะโฮงขั้นตอนสุดท้าย ซึ่งนักสิ่งแวดล้อมและองค์กรพัฒนาเอกชนส่วนใหญ่ได้แสดงทัศนคติเกี่ยวกับโครงการเขื่อนดอนสะโฮงว่าจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพน้ำ ดินตะกอน ปลาโลมาอิรวดีและเส้นทางการอพยพของปลา ดังนั้นรัฐบาลลาวและกระทรวงพลังงานและบ่อแร่ให้คำมั่นแก่ภาคประชาสังคมว่าจะนำเอาความคิดเห็นนี้ไปใช้ในการปรับปรุงการออกแบบเขื่อนดอนสะโฮง ให้เป็นมิตรแก่สิ่งแวดล้อมภายใต้หลักการมาภิบาลและให้ความร่วมมือตามข้อตกลงแม่น้ำโขงในปี ค.ศ. 1995 ของคณะกรรมการแม่น้ำโขง (Vientiane Times, 2014b)

ในขณะที่เดียวกันผู้มีอำนาจในแขวงจำปาสัก สปป.ลาว ได้ออกมาสนับสนุนโครงการเขื่อนดอนสะโฮงและหวังว่าเขื่อนดอนสะโฮงจะสามารถกระตุ้นการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในแขวงจำปาสัก เนื่องจากในบริเวณคอนพะเพ็งนั้น ถือเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ (Special Economic Zone) ที่เต็มไปด้วยจำนวนนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากที่ต้องการเยี่ยมชมความสวยงามของคอนพะเพ็ง จากรายงานของแขวงจำปาสักแสดงให้เห็นถึงจำนวนนักท่องเที่ยวจำนวน 500,000 คนในปี ค.ศ. 2013 และ 400,000 คนในปี ค.ศ. 2012 อัตราการเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวนี้ได้นำไปสู่การพัฒนาเพื่อตอบสนองต่อการท่องเที่ยวในแขวงจำปาสัก เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวจากต่างประเทศเข้ามาในแขวงจำปาสักมากยิ่งขึ้นและสามารถก่อให้เกิดรายได้ต่อประชาชนในแขวงจำปาสักและรัฐบาลลาว ดังนั้น ในพื้นที่ดังกล่าวควรจะมีสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นโรงแรม เกสต์เฮาส์ ร้านอาหาร ที่สำคัญควรมีกระแสไฟฟ้าที่เพียงพอต่อความต้องการบริโภคของนักท่องเที่ยวและประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณลาวได้ ดังนั้นผู้มีอำนาจในแขวงจำปาสัก จึงเล็งเห็นว่าเขื่อนดอนสะโฮงนั้นเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาการท่องเที่ยวในแขวงจำปาสัก (Ekaphone Phouthonesy, 2013b)

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า ปัจจุบันการพัฒนาภายในรัฐและปัญหาสิ่งแวดล้อมกลายเป็นเรื่องที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ รวมถึงไม่ได้เป็นเรื่องของการตัดสินใจของรัฐเพียงอย่างเดียวอีกต่อไป เพราะการตระหนักถึงปัญหา

สิ่งแวดล้อมได้นำไปสู่การรวมตัวของภาคประชาสังคมที่พยายามช่วงชิงความหมายของการพัฒนาจากรัฐผ่านการเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อให้ชุดความหมายของการพัฒนาได้รับการยอมรับในเวทีสาธารณะ ซึ่งสอดคล้องกับการอธิบายถึงขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในประเทศโลกที่ 3 ของ Escobar (1995) กล่าวคือ ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในประเทศโลกที่ 3 ปฏิเสธกระบวนการพัฒนาที่มาจากตะวันตกและพยายามที่จะสร้างอัตลักษณ์ใหม่ของการพัฒนาผ่านการปฏิบัติจริงทางการเมือง ดังนั้น หากมองข้อถกเถียงระหว่างทั้ง 2 กลุ่มจะเห็นได้ว่า ทั้งฝ่ายสนับสนุนและต่อต้านการสร้างเขื่อนดอนสะโฮงนั้น ต่างมีการนิยามความหมายหรือชุดความรู้ที่เกี่ยวกับการพัฒนาที่แตกต่างกัน ทว่ามีสิ่งหนึ่งที่เหมือนกันคือการตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดจากการพัฒนาให้ทันสมัย ดังที่ปรากฏจากการแถลงการณ์ของภาคประชาสังคมที่ส่งผลต่อกระแสกดดันของคณะกรรมการแม่น้ำโขงและการปฏิญาณของรัฐบาลลาวเพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ภาคประชาสังคมเกี่ยวกับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นภายหลังโครงการเขื่อนดอนสะโฮงเสร็จสิ้น รวมถึงโครงสร้างอำนาจปัจจุบันมิได้มีเพียงแค่อำนาจเป็นตัวแทนเพียงหนึ่งเดียวเท่านั้น หากยังมีตัวแทนสำคัญอื่นๆ ที่เข้ามาช่วงชิงและต่อรองอำนาจร่วมกับรัฐ ผ่านประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อม ดังที่ปรากฏจากกระแสการกดดันของตัวแทนต่างๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาบนแม่น้ำโขง ซึ่งความคิดเห็นที่แตกต่างกันนี้ได้นำไปสู่การช่วงชิงนิยามการพัฒนาและการเคลื่อนไหวทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ จนนำไปสู่การยุติการสร้างเขื่อนดอนสะโฮงชั่วคราวในท้ายที่สุด

บทสรุป

ปัจจุบันปัญหาสิ่งแวดล้อม ถือว่าเป็นปัญหาที่ได้รับความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง โดยแนวคิดนิเวศวิทยาการเมืองได้มองว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาและเกิดจากโครงสร้างอำนาจที่ไม่เท่าเทียมระหว่างรัฐกับตัวแทนอื่นๆ เพราะรัฐยังคงเป็นตัวแทนหลักที่มีอำนาจในการตัดสินใจและวางแผนนโยบายการพัฒนาที่มุ่งเน้นแต่ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและเพิกเฉยต่อผลกระทบ

ด้านสิ่งแวดล้อม เช่นเดียวกับการพัฒนาเศรษฐกิจใน สปป.ลาว ที่เวลานี้รัฐบาลลาวให้ความสำคัญแก่การพัฒนาอุตสาหกรรม พลังงานไฟฟ้า เหมืองแร่และการท่องเที่ยว ซึ่งการพัฒนาเหล่านี้ล้วนแต่มีวัตถุประสงค์เพื่อหลุดพ้นจากสภาวะด้อยพัฒนาและความยากจนก่อนปี ค.ศ. 2020 ซึ่งเขื่อนดอนสะโฮงถือเป็นอีกหนึ่งในโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่รัฐบาลลาว ดังนั้น วาทกรรมหรือชุดความหมายของการพัฒนาในมิติของรัฐบาลลาว คือ การพัฒนาให้ทันสมัยเพื่อสร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้กับรัฐในการพัฒนาภายในประเทศ จนละเลยประชาชนชายขอบที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการพัฒนา รวมทั้งปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ดังนั้น ผลจากการพัฒนาที่ไม่ให้ความสำคัญกับประชาชนและสิ่งแวดล้อม ได้ส่งผลต่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองจากภาคประชาสังคมในรูปแบบต่างๆ เพื่อต่อรองอำนาจจากรัฐ ผ่านการนิยามความหมายของการพัฒนาชุดใหม่ ที่เป็นการพัฒนาที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ จนนำไปสู่การเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อคัดค้านการสร้างเขื่อนดอนสะโฮง เนื่องจากเขื่อนดอนสะโฮงจะส่งผลกระทบต่อเส้นทางอพยพของปลาและวิถีชีวิตของประชาชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ผลของการเคลื่อนไหวทางการเมืองได้นำไปสู่กระแสกดดันรัฐบาลลาวจาก คณะกรรมาธิการแม่น้ำโขง รัฐบาลไทย เวียดนาม และกัมพูชา ที่ทำให้รัฐบาลลาวต้องยุติโครงการเขื่อนดอนสะโฮงชั่วคราว จนกว่าการประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจะได้รับการยอมรับ แม้ว่ารัฐบาลลาวจะสร้างความเชื่อมั่นว่าเขื่อนดอนสะโฮงเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็นเพิ่มเติมในการออกแบบเขื่อนครั้งสุดท้ายแล้วก็ตาม

เอกสารอ้างอิง

- จามะรี เชียงทอง. (2549). *สังคมวิทยาการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2554). *วาทกรรมการพัฒนา: อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกสิทธิ์และความเป็นอื่น*. กรุงเทพฯ: วิชาษา.
- ประภาส ปิ่นตบแต่ง. (2552). *กรอบการวิเคราะห์การเมืองแบบทฤษฎีขบวนการทางสังคม*. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.

ยศ สันตสมบัติ และคณะ. (2557). **อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงใต้ชะเง้อมสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ**. เชียงใหม่: วนิตการพิมพ์.

Bryant L. Raymond, and Bailey, Sinead. (2000). **Third World Political Ecology**. London: Routledge.

Diokno, Maria Sarena I. and Nguyen Van Chinh. (2009). **The Mekong Arranged & Rearranged**. Chiang Mai: Mekong Press.

Escobar, Arturo. (1995) **Encountering Development: The Making and Unmaking of the Third World**. West Sussex: Princeton University Press.

International Union for Conservation of Nature. (2009) **Siphandone: the Mekong under Threat**. Bangkok: IUCN Asia Regional Water and Wetlands Program.

Leys, Colin. (1996) **The Rise and Fall of Development Theory**. Indiana: Indiana University Press.

Ministry of Planning and Investment. (2011). **The Seven Five-Years National Socio-Economic Development Plan (2010-2015)**. Vientiane: Ministry of Planning and Investment.

Moore E, William. (1963). **Social Change**. Eaglewood Cliffs, N.J: Prentice Hall.

Ryan E., Gerard. (2014). **The Don Sahong Dam and the Mekong dolphin**. Cambodia: World Wide Fund For Nature.

บทความจากเว็บไซต์

คณะกรรมการแม่โขง. (ม.ป.ป.). **ภารกิจของคณะกรรมการแม่โขง**.

ค้นเมื่อ 10 กรกฎาคม 2557, จาก <http://www.mrcmekong.org/thai>.

ทรงฤทธิ์ โพนเงิน. (2557ก). **ลาว ก่อสร้างเขื่อนไซยะบูลีสำเร็จไปแล้ว 21%**.

ค้นเมื่อ 30 มีนาคม 2557, จาก <http://lao.voanews.com/content/laos-sayabouly-hydropower-dam-construction-progressive-by-21-percent/1853147.html>.

- ทรงฤทธิ์ โพนเงิน. (2557ข). ลาว จัดการประชุมเปิดกว้างเผยแพร่ความคืบหน้า
ในการสร้างเขื่อนดอนสะโฮง. ค้นเมื่อ 31 มีนาคม 2557, จาก [http://lao.
voanews.com/content/laos-reports-on-progress-of-its-don-sahong-dam-
construction-project/1872696.html](http://lao.voanews.com/content/laos-reports-on-progress-of-its-don-sahong-dam-construction-project/1872696.html).
- ทรงฤทธิ์ โพนเงิน. (2557ค). เวียดนามกับกัมพูชาเร่งกดดันทางการลาว
เกี่ยวกับเขื่อนไฟฟ้า ดอนสะโฮง. ค้นเมื่อ 30 เมษายน พ.ศ.2557,
จาก [http://lao.voanews.com/content/vietnam-and-cambodia-pressure-
laos-to-study-more-on-donesahong/1895435.html](http://lao.voanews.com/content/vietnam-and-cambodia-pressure-laos-to-study-more-on-donesahong/1895435.html).
- ทรงฤทธิ์ โพนเงิน. (2557ง). ชาวบ้านกัมพูชาเรียกร้องให้รัฐบาลลาวเลื่อน
การสร้างเขื่อนดอนสะโฮง. ค้นเมื่อ 31 มีนาคม พ.ศ. 2557, จาก [http://
lao.voanews.com/content/villagers-call-for-postponement-of-laos-
dam/1856222.html](http://lao.voanews.com/content/villagers-call-for-postponement-of-laos-dam/1856222.html).
- ไม่ปรากฏชื่อผู้เขียน. (2557). เขื่อนดอนสะโฮงในลาว: ความคิดเห็นของกัมพูชา
ไทยและเวียดนาม. ค้นเมื่อ 31 มีนาคม 2557, จาก [http://thaipublica.
org/2014/02/don-sahong-meeting-2/](http://thaipublica.org/2014/02/don-sahong-meeting-2/).
- สมาคมแม่น้ำเพื่อชีวิต. (2557). จากไซยะบุรีถึงเขื่อนดอนสะโฮง สารพัดคำถาม
กับนโยบาย “เบตเตอร์” ลาว. ค้นเมื่อ 30 มีนาคม 2557, จาก [http://www.
internationalrivers.org/node/8219](http://www.internationalrivers.org/node/8219).
- องค์กรแม่น้ำสากลและสมาพันธ์แม่น้ำแห่งกัมพูชา. (2557). โครงการโรงไฟฟ้าพลังงาน
ดอนสะฮอง. ค้นเมื่อ 10 กรกฎาคม 2557, จาก [http://www.internationalrivers.
org/en/southeast-asia/mekong-mainstream-dams/don-sahong](http://www.internationalrivers.org/en/southeast-asia/mekong-mainstream-dams/don-sahong).
- Ekaphone Phouthonesy. (2014a). **Laos Promises Transparency over Don
Sahong Dam**. Retrieved March 31, 2013, from [http://www.vientianetimes.
org.la/FreeContent/freeCont_Laos%20promises.htm](http://www.vientianetimes.org.la/FreeContent/freeCont_Laos%20promises.htm).
- Ekaphone Phouthonesy. (2013b). **Don Sahong Dam to Spur development in
Champassak**. Retrieved March 1, 2013, from [http://www.vientianetimes.
org.la/subnew/Previous_063s/FreeContent/freeCont_Don.htm](http://www.vientianetimes.org.la/subnew/Previous_063s/FreeContent/freeCont_Don.htm).

- Lao National Consulting Company. (2013). **Don Sahong Hydropower Project**. Retrieved July 10, 2014, from <http://www.mrcmekong.org/assets/Other-Documents/Don-Sahong/DSHPP-EIA-FINAL.pdf>.
- Lao People's Democratic Republic. (n.d). **National Growth and Poverty Eradication Strategy**. Retrieved July 10, 2014, from [http://www.laundp.org/content/dam/laopdr/docs/ Reports%20and%20publications/Lao%20PDR%20-%20NGPES%20-%20Main%20Document.pdf](http://www.laundp.org/content/dam/laopdr/docs/Reports%20and%20publications/Lao%20PDR%20-%20NGPES%20-%20Main%20Document.pdf).
- Radio Free Asia. (2013). **Laos Confirms 'Preparatory' Work on Controversial Dam Project**. Retrieved July 10, 2014, from <http://www.rfa.org/english/news/laos/confirms-07312013151754.html>.
- Somsak Phongkhao. (2013). **Sahong Dam Not on Mekong Mainstream: Engineer**. Retrieved March 31, 2014, from http://www.vientianetimes.org.la/FreeContent/FreeConten_Sahong%20dam.htm.
- Vientiane Times. (2014a). **Don Sahong Site Visit: A Fact-Finding Tour, Not a Sales Pitch**. Retrieved March 31, 2014, from http://www.vientianetimes.org.la/FreeContent/FreeConten_Don_sahong.htm.
- Vientiane Times. (2014b). **Senior official Answers Questions over Don Sahong Dam**. Retrieved March 31, 2014, from http://www.vientianetimes.org.la/FreeContent/freeCont_Senior.htm.